

משרד החינוך והתרבות - המחלקה לתרבות תורנית

ג ל י ו נ ו ת ל ע י ו ן ב פ ר ש ת ה ש כ ו ע
 ע ר ו כ י ם ב י ד ו נ ח מ ה ל י ב ו ב י ן ש נ ת ה ח ש ע ע ש ר ה

קורח (חשי"ר)

פרק ט"ז י"ט - כ"ז

א. כ"א הבדלו מתוך העדה הזאת

ומב"ן: יש לשאול: אם ישראל לא חטאו ולא מרדו ברבים, למה היה הקצף עליהם לאמור "ואכלה אותם כרגע"? ואם גם הם מרדו כקרח ועדתו, איך יאמרו משה ואהרן: "האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצוף"?

וכתב רבנו חננאל: "הבדלו מתוך העדה" - עדת קורח ולא עדת בני ישראל. "ויאמרו אל אלוהי הרוחות... מיד הודיע הקב"ה למשה, כי לא כל עדת ישראל בקש לכלות, אבל עדת קורח בלבד.

לפיכך פירש לו (=הקב"ה): זה שאמרתי "הבדלו" - "העלו מסביב משכן קורח... הוא שאמרתי לך. הזכיר להם "העלו מסביב משכן...". אולי כשיראו קורח ועדתו ישובו: אלו דבריו (=של רבנו חננאל)

ואינם נכונים. כי לא היה ראוי לומר על שלשה אנשים - קורח דתן ואבירם - "הבדלו מתוך העדה", כי אינם עדת ואין ישראל בחוסם ואהרן עם עדת מקריבי הקטורת היה. ועוד כי "הבדלו" רמז למשה ואהרן בלבד, כמו (י"ז י') "הרומז" וכן "ואכלה אותם כרגע", רמז למגפה שתכלה עם רב ועצום כרגע, וחלילה שלא יבין משה נבואתו ויטעה בה.

אבל הטעם, כי מתחילה היה לב העם אחרי משה ואהרן וכאשר לקחו קורח ועדתו איש מחתתו וישימו עליהם קטורת ועמדו פתח אהל מועד עם משה ואהרן, אז קרא קורח לכל העדה ואמר להם, כי בכבוד כולם הוא מקנא וייטב הדבר בעיניהם ונקהלם כולם לראות, אולי ישר בעיני האלוהים ותשוב העבודה לבכוריהם.

וזה טעם "ויקהל עליהם קורח את כל העדה" והנה נתחייבו כליה שהיו מהבשרים אחרי רבם והם כמהרהרים אחרי השכינה ומותרים על נבואתו של נביא בלבם ונחייבין מיתה בידי שמים.

ומשה ואהרן למדו עליהם זכות, שלא חטא במעשה אלא קורח והוא הגורם והוא המפתה אותם וראוי הוא שימות לבדו לפרסם ולהודיע ענשו בנבים. וזו דרך מבקשי רחמים, שיקלו החטא מעל העם ונותנין אותו על היחיד הגורם, מפני שהוא חייב על כל פנים. וכן אמר דוד (שמואל ב' כ"ד י"ז) "הנה אנכי חטאתי ואנכי הערתי ואלה הצאן מה עשו תהי נא ירך בי ובבית אבי" והיה העונש ההוא על העם גם בחטאים שהיה להם לתת השקלים מעצמם, אם העונש ההוא על זה - כדברי רבותינו...

(1) מה הן השאלות הנוספות בפסוקים אלה שמישב הרמב"ן מלבד אותה שאלה שהוא מעמידה בראש דבריו?

(2) מה בין פרושו של רבנו חננאל לפירושו הרמב"ן?

(3) הבא מלשון הפסוקים (י"ט - כ"ו) ראיה לדעת הרמב"ן?

(4) הסבר את המקומות המסומנים בקו.

ב. כלי יקר ד"ה הבדלו מתוך העדה הזאת

קרוב לשמוע שגם מתחילה לא עלתה על דעתו ית' להעניש הבלתי חטאים אלא שעל עדת קרח אמר כן, ומשה הבין שעל כל עדת ישראל אמר כן, לפי שכבר נאמר (פסוק י"ט) "ויקהל עליהם קרח את כל העדה", והיה סבור משה שכל ישראל הסכימו עמו, ועל כן אמר על כל העדה "ואכלה אותם כרגע", לכן אמר משה בתפילתו "אל אלוהי הרוחות לכל בשר...". לפי שמשה לא ראה בישראל שום ריעותא, כי אע"פ שנ' "ויקהל עליהם קרח את כל העדה", מכל מקום אין ראיה שנקהל כל ישראל על משה ונתפתו לדבריו, אך מאחר שהבין שרוצה הקב"ה לכלות כל ישראל, זהו לפי שהוא "אלוהי הרוחות" ויודע מה שברוחו של כל אחד וידע שבלבם מסכימים עם קרח.

ומכל מקום אמר משה על קרח המדיח שהוא עיקר החוטא ומן הראוי שלא יקצוף ה' על כל העדה, ויש ללמד עליהם קצת זכות כל לא באו מעצמם ליד חטא זה, כי אט מפני המסית ומדיח, ואין הדין נותן שיהיו שוים בעונש אל המסית לכלותם כרגע כמיתה אחת...

כלי יקר ד"ה דבר אל העדה העלו מסביב למשכן קרח

מעולם לא עלה על לבי להעניש כל העדה, כי אדרבא יודע אני שלא נתפתו לקרח ומה שאמרתי "הבדלו מתוך העדה" על כל ישראל אמרתי שיבדלו מתוך עדת קרח וראיה לזה ממה שנאמר (כ"א) "וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמור" - מהו "לאמור", למי יאמרו כן? אלא שרצה ה' שיאמרו לכל ישראל "הבדלו" ומשה לא הבין דברי ה'.

(קורה חש"ך)

- 1 x האם הולך בעל כלי-ידך בדרך ובנו חננאל או בדרך הרמב"ן
או בחר לו דרך שלישיית?
- 2 x לראיה שאין עונש השומע למסית כעונש המסית עצמו מביא הוא
מקום מפרש בהעלותך, מהו המקום?
- 3 במה שונה הוא מרש"י בהסבירו כונת משה באמרו "אלוהי הרוחות
לכל בשר"?

ג. כ"י וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר

כ"א הבדלו מתוך העדה הזאת, ואכלה אותם כרגע

אלשיך: כדי שלא ילכדו משה ואהרן בעונם (של החוטאים) לא היה צריך שיבדלו
מהם, כאשר לא הוצרך שיבדלו בני קרח ולא מתו.

אך רצה הקב"ה שמשה ואהרן יבקשו רחמים על ישראל בל יאבדו כל העדה, ועל
כן אמר "הבדלו מתוך העדה הזאת ואכלה אותם" למען יאמרו משה ואהרן בלבם:
האם לבל נלכד במצודתם הוא אומר שנבדל? לא יתכן! ועוד: למה מודיענו מה
שרוצה לכולותם? אין זה רק לשנבקש עליהם רחמים, שאם איש אחד חטא לא יהיה
הקצף על כל העדה. ועל כן "ויפלו על פניהם"

1 x מה הקשי בפסוקנו ברצה לישבו?

2 x היכן מצינו בתורה שרמז הקב"ה למשה בהודיעו לו את העונש
העתידי לבוא, שיבקש משה רחמים על ישראל?

ד. כ"ג וידבר ה' אל משה לאמור:

כ"ד דבר אל העדה לאמור: העלו מסביב למשכן קרח דתן ואבירם
כ"ו וידבר משה אל העדה לאמור: סורו נא מעל אהלי האנשים האלה

אלשיך: אמנם היו ישראל מפותים מקרח ולא במהרה ינתקו, על כן אמר לו הקב"ה:
דבר אל העדה דברים כדי שישמעו להעלות מסביב למשכן קרח, כי תקדלם להם
דברי פיוס ופירוש... לאמר להם כי זהו לטובתכם ולהנאתכם, כי הם רשעים
פן חטפו, וחוטו על עצמכם... וכל זה תהיה הקדמה כדי לאמר: "העלו מסביב
למשכן קרח..."

xx שני קשיים בפסוקים אלה רצה לישב. אלו הם?

ה. כ"ב: האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצוף.

עקדת יצחק (שער ע"ח)

כאשר המדה לקצוף על הכלל בחטא היחיד כעכן וזולתו, הנה יהיה זה
כאשר יהיה האחד ההוא נכלל בכללם ונקשר בקבוצתם, כי אז לא יאמר שחטא
האיש האחד לבדו אלא שחטא הכלל. (פירוש ר' חיים יוסף פאלאק: כל עוד
נקשר החוטא בעבותות אחוה עם כל העדה יפקד עונו גם
עליהם, יען כי אלו הורו או הזהירו אותו, היה שומע
ולא נפל בורש החטא, לאחר כי בכל זאת חטא, אין זו
כי יד כלם היחה במעליו; ומלבד זה יפעל עוד חטא היחיד
על הרבים, כי בהיותם כלם אגודה אחת ממנו ילמדו
לעשות או לפחות לחשוב רע כמוהו. כמאמר הכתוב
(דברי הימים ב' כ') "בהתחברך לרשע (כתוב: עם
אחזיה) פרץ (=שבר) ה' את מעשיך". ודומה בזה לאיש
אשר יכאב או יחלה ראשו או רגלו, שלא נוכל לומר
ממנו שחלה רק אברו זה, יען כי באמת יתפשט ע"י
החולי בכל הגוף כולו, אחרי שכל האברים אחוזים
וקשורים יחד).

אמנם כאשר החוטא ההוא פרש עצמו מן הציבור וכבר לקח עצמו לצד אחד
לחלוק עליהם, כבר יצא מכולם ולא יאמר עליו שהחטא ההוא יהיה כללי
שהוא כאבר הפורש מן החי, שאין לו עוד שוכ קשר עם גופו.

1 הסבר על פי זה: כיצד מתקשרים פסוקים כ"ג-כ"ד לפ' כ"ב?

2 x לשם מה מזכיר בעל העקדה את עכן, מה ענינו לפסוק כ"ב
בפרקנו?

3 x הסבר: היש או אין סתירה מדברי בעל העקדה האלה לדברי
אברהם בהתפללו על סדום בזכות צדיקים שבה?

שאלות המסומנות x קשות והמסומנות xx קשות ביותר, יפתור כ"א לפי הבנתו.
אלות וגם חשיבות יש לשלוח לנחמה ליבוביץ, קריח-משה, ירושלים